

Nr 218

Av herr Osvald, om inrättande av en personlig professur för docenten Lars Ehrenberg.

(Lika lydande med motion nr 297 i Andra kammaren)

I de vid 1960 års riksdag väckta motionerna I: 527 och II: 655 föreslogs inrättandet av en personlig professur för docenten Lars Ehrenberg vid Stockholms universitet. I motionerna motiverades detta förslag utförligt. Bl. a. hänvisades till Ehrenbergs av olika instanser högt omvittnade meriter inom flera grenar av naturvetenskaperna, särskilt inom strålningsbiologi, biokemi och genetik samt, med praktisk anknytning, också växtförädling och livsmedelskemi. Bl. a. hade han uppsatts på andra förslagsrummet till professuren i genetik vid Stockholms högskola samt av högskolan och av kanslern för rikets universitet föreslagits till erhållande av personlig professur i strålningsbiologi. Departementschefen hade emellertid icke upptagit honom i statsverkspropositionen.

Vid behandling av ifrågavarande motioner anförde statsutskottet i sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 99:

Utskottet, som icke är berett att biträda detta förslag, instämmer emellertid i motionärernas uppfattning om vikten av att en intensifierad grundforskning och utbildning inom strålningsbiologien kommer till stånd. Ehrenbergs nuvarande docentförordnande utgår den 30 juni 1961. Mot bakgrunden av detta förhållande är det enligt utskottets mening angeläget, att åtgärder vidtages för att därefter bereda Ehrenberg möjlighet att även i fortsättningen i vårt land bedriva sin högt vitsordade forskarverksamhet. Utskottet, som förutsätter att Kungl. Maj:t för nästa års riksdag framlägger förslag i detta avseende, förordar, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t giver till känna vad utskottet sålunda anför.

Såväl Stockholms universitet som kanslern för rikets universitet har i sina petita för budgetåret 1961/62 ånyo äskat inrättandet av personlig professur för docent Ehrenberg. Trots detta, och utan beaktande av utskottets hemställan, har departementschefen ej heller innevarande år föreslagit inrättandet av befattningen i fråga.

Utöver vad som anförts i nämnda motioner må här framhållas, att Ehrenberg framom andra forskare inom biofysikens och strålningsbiologiens områden kallats till innehavare av en nyinrättad ordinarie professur i biofysik vid Justus Liebig-universitetet i Giessen (Väst-Tyskland). Efter diskussion med universitetsmyndigheter, forskningsråd och stiftelser samt enskilda vetenskapsmän avsåg sig Ehrenberg denna kallelse, framför allt med hän-

syn till den positiva formuleringen av statsutskottets yttrande. Fr. o. m. 1 juli 1960 ordnades för honom med anslag från statens råd för atomforskning och Naturvetenskapliga forskningsrådet en särskild forskartjänst. Denna tjänst ansökes och tillsättes per år. Samtidigt har han från olika forskningsråd och stiftelser tilldelats betydande forskningsanslag varjämte provisoriska lokaler för hans vetenskapliga verksamhet inrättats vid institutionen för organisk kemi och biokemi vid Stockholms universitet. De skrivelser och utredningar av mångahanda slag som årligen erfordras för att säkra hans anställning samt ordna hans forskningsverksamhet har i betydande grad hämmat det kontinuerliga forskningsarbetet. Likväl har han, trots denna press med åtföljande ekonomiska svårigheter för forskningsarbetet, även under 1960 publicerat en serie arbeten som av företrädare för forskningsområdena i fråga anses stå synnerligen högt.

De strålningsbiologiska arbetena har nu nått en punkt, där en bearbetning på kvantitativ bas är nödvändig. Därför har metoderna att mäta absorberad dos av olika strålningslag, särskilt neutroner, ytterligare förfinats varjämte metoder utvecklats att bestämma koncentrationer av fria radikaler och andra vid bestrålning bildade instabila molekyltyper. För att klarlägga i vad mån en indirekt biologisk verkan av genom bestrålning förändrat material föreligger har växter och djur behandlats med bestrålade ämnen och kromosomstörningar resp. förändringar i blodbilden observerats. Den senare metoden, som bl. a. synes användbar för att fastlägga om strålningskonserverade livsmedel kan vara hälsovådliga, har även använts för att bestämma giftigheten för människan av s. k. alkylerande ämnen, de för växtförädling mest betydelsefulla mutagena kemikalierna.

Pågående, ännu opublicerade arbeten visar, att det är möjligt att analysera de tidiga fysikaliska förlopp som äger rum innan kemiska förändringar uppträder efter en bestrålning. Ur dessa experiment framväxer nu en ganska komplett bild av reaktionskedjan från det ögonblick strålningsenergi absorberats fram till den biologiska skadan.

De teoretiska strålningsbiologiska arbetena har under 1960, liksom tidigare, genomförts parallellt med mera praktiskt inriktade mutationsförsök med högre växter, särskilt korn och ärt. Av stort intresse synes vara, att salpetersyrlighet, som enligt tyska forskare genom en kemiskt sett klarlagd mekanism bringar virus och bakterier att mutera, även är verksam hos högre växter.

Det är enligt min uppfattning misshushållning med en utomordentlig forskarkapacitet att icke nu inrätta en professur i strålningsbiologi, ett ämne som i det moderna samhället, med dess alltmera markerade utnyttjande av joniserande strålning och mutagent verkande kemiska ämnen, har central betydelse inom naturvetenskaperna och samhällslivet, och som tidigare icke alls finnes företrätt vid någon av de naturvetenskapliga fakulteterna i

landet. Därutöver tillkommer strålningsforskning och kemisk mutagenes i växtförädlingens och jordbrukets tjänst.

Med stöd av vad sålunda anförts hemställes,

att riksdagen måtte besluta att inrätta en personlig professur för docenten Lars Ehrenberg.

Stockholm den 25 januari 1961

Hugo Osvald

Nr 219

Av herr **Osvald** och fru **Hamrin-Thorell**, om inrättande av en personlig professur i allmän och jämförande etnografi för docenten *Ruben Sture Lagercrantz*.

(Lika lydande med motion nr 299 i Andra kammaren)

Stockholm den 25 januari 1961

Hugo Osvald

Ruth Hamrin-Thorell
